

Esemény

Ha arra gondolok, hogy színészként mikor talákoztam Sütő András műveivel, akkor szomorúan közeli élményt kell említenem. Családomban öcsém Pesten, fiam Veszprémben szerencsésebbnek mondhatta magát: mindketten a Káin és Ábelben játszottak. Jómagam A szuzai menyegző Bétiszéig Sütő Andrásnak csak olvasója lehettem. Egyetlen alkalommal, már korábban, megdöbbenően érzékelhettem, hogy szövegének milyen drámai ereje van. A csepeli Jedlik Ányos Gimnázium ünnepségén, ahol a Tiszatáj friss száma is ünnepi eseményt jelentett, hisz A szuzai menyegzőt Sütő András dedikálta többszáz fiatalnak; az Anyám könnyű álmot ígér című munkájából az András-napi mulatságról szóló fejezetet olvastam fel. Prózarészlet volt, s mégis: a jelenetben az író gondolatai történelmi és földrajzi mélységben, tágasságban izottak fel. Gondolatiságának feszültsége bennem azt az érzést keltette, hogy mindenféle dramaturgiai törvények hiábavalóak, ez a szöveg a születéséből, helyzetéből következően is maga a dráma. Mert a nyelv léte, akárcsak az a kétmillió ember, amelynek Sütő András képviselője, drámai helyzetben van. S erre a drámára a mi érzékenységünk is drámai erővel rezonál.

A szuzai menyegzővel kapcsolatban néhányan felvetették: a benne feszülő problémák bennünket magyarországiakat nem foglalkoztatnak. Tőlünk távoli probléma volna a magunk őrzésének, védésének ügye? Személyesen erre azt mondhatom, egyazon nemzedék fiai vagyunk. S jöllehet, nem azonos sorskörülmények között élünk, de társadalmi, nemzeti, emberi gondjaink mégis azonosak. Éppen ezért a problémafanyalgóknak válaszolva: A szuzai menyegző vagy bármely más munkája, végső soron összecseng a hazai tisztaság állampolgárok és művészek gondjaival és felelősségérzésével. A mai napig fájlalom, hogy egyeztetési, a színház mechanizmusából eredő problémák miatt a darab lekerült a műsorról. Érdektelenségre senki nem hivatkozhatott, hiszen az utolsó előadást is zsúfolt ház előtt játszottuk.

Az elmúlt években ismét inkább műveit forgattam, az Idő markában, a Gyermekkorom tükörcserepei, az Engedjétek hozzám jönni a szavakat címűt. Olykor személyesen is talákoztunk, ideértve Illyés Gyula temetését is. Ezeket a beszélgetéseket azért is éreztem fontosaknak az én életemben, mert komolyan összecsengtek azokkal az alkalmakkal, amikor Németh Lászlóval, Illyés Gyulával, Déry Tiborral, Csoóri Sándorral, Keresztury Dezsővel váltottunk szót személyes, vagy életünknek általánosabb gondjairól. S a közös együttlétek nemcsak tájékoztató jellegűek, hanem megerősítőek is. Nemcsak egy író műhelyének belső gondjaiba pillanthat be az ember, hanem megismerheti, megérti egy felelős közéleti ember cselekvésének okait is.

Hosszabb szünet után természetesen, hogy nemcsak örömmel, hanem meghatódottan vettem kezembe az Advent a Hargitán első példányát. Amelyet a felületes olvasó a földrajzi meghatározottság nyomán, hargitai mesének ítélt. De ez csak a felszín; az igazi értékmérő, amelyet nekünk az előadásban kell megmutatni, kibontani, az a megannyi mögöttes általánosabb emberi sors és gondolat, amely benne sűrűsödik a drámában.

Első olvasás során mindjárt lenyűgözött, amit annyiszor elemeztek már

műveivel kapcsolatban: a nyelv! Sütő bámulatos tehetséggel menti át a jelenbe valaha használatos szóképeinket, kivesző szavainkat. Különösen fontos ezt elmondani, amikor nemcsak a beszélt nyelv, hanem színpadi nyelvünk is korcsosodik. Nyers, durva fogalmazás — ez a modernség! Néven nevezni a dolgokat, ahogyan a kocsmában is! Ma már egyre inkább a parlagiságnak nem égi mása, hanem maga a parlagiság tombol a deszkákon. Sütő András drámájában sok indulatszó elhangzik: átkok megannyi formája. De egy se szennyes, egy se mocskos! Az ő költői-drámai írásművészetének ereje, képzelete van ahhoz, hogy a szélsőséges indulatokban is a nyelv a maga emelkedettségében fejezze ki hőseinek keserűségét. Nálamnál hozzáértőbbek bizonyára elemezték, elemzik majd, hogy a gondolatiság milyen aforisztikus tömörségben nyilatkozik meg az írásaiban, így ebben a munkájában is. Mádáchot, a Tragédiát juttatja eszembe, amikor ilyen kifejezésekkel beszélnek Sütő hősei: Neki könnyű, neki két élete van, „nekünk csak egy, és az se a miénk”.

A játék színre vitele rendkívül nagy erőfeszítéseket követel tőlünk. S ez sem egyszerűen a dráma kihívása. Ebben a balladás-mesés, játékos stílusban ugyanis nincs iskolánk. Éppen a Nemzeti Színház színészének ezt még elmondani is szomorú. Amikor különféle viták dúlnak arról, hogy mi is a Nemzeti Színház feladata, mi legyen repertoáron, és mi ne, ez a mulasztás szinte soha nem kerül szóba. Hogy a magyar drámairodalom Tamásival jelzett vonulatával a nemzet első színháza nem szembesült. Fájdalmas belegondolni, hogy csaknem negyven esztendeje volt utoljára Tamási-mű a Nemzeti színpadán, s az én színészi pályámnak több mint harminc esztendejében Tamási-szereppel nem találkoztam. Bizonyára értjük mindannyian: a színész keservénél mélyebb mulasztásról beszélek. Az Advent a Hargitán bemutatójával azt is remélem, hogy nemcsak a kötelező házi feladatot teljesítjük, hanem Sütő András még azt a csodát is megteszi velünk, hogy drámájának előadása nyomán Tamási és Kós Károly is színre kerül a Nemzetiben. Olyan erős képviselői ők a huszadik századi magyar drámairodalomnak, hogy nem hiányozhatnak a műsorból.

A színház életében jelképesen is *tett erejűnek* érzem azt a közös munkát és győtrődést, amit Sütő András művére készülve ebben a két hónapban töltöttünk. Agárdi Gáborral mi, akik már a színház korosodó generációjához tartozunk, Sík Ferenc vezetésével együtt dolgoztunk a legfiatalabbakkal, Sütő András szép képét kölcsönkérve, a fügevirág ifjúsággal, Kubik Annával és Funtek Frigyessel.

A legnagyobb próbaküzdelmek közepette is hiszem: egyet akaró munkálkodásunk nemcsak a mi életünkben és pályánkon, hanem a Nemzeti Színház életében, jövőjének kialakításában sorsmeghatározó eseménnyé emelkedhet Sütő András drámájának bemutatója.